

C18813

OVER DE
GENEESKUNDE DER KĒNJA-DAJAK
IN CENTRAAL-BORNEO IN VER-
BAND MET HUNNEN GODSDIENST

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT
TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN
DOCTOR IN DE GENEESKUNDE AAN DE
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM, OP
GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS
DR. P. ZEEMAN, HOOGLEERAAR IN DE
FACULTEIT DER WIS- EN NATUURKUNDE,
IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN IN DE
AULA DER UNIVERSITEIT OP DINSDAG
26 JUNI 1923, DES NAMIDDAGS TE 3 UUR,

DOOR

JACOB MARINUS ELSHOUT
GEBOREN TE GORINCHEM

N. V. JOHANNES MÜLLER — AMSTERDAM

zeker, dat de man evenals door het zich branden met damarahars, op deze wijze wil doen blijken, niet bang te zijn voor pijn.

De vrouwen hechten zeer veel aan mooie armbanden van ivoor (de z.g. lĕkò kĕsoen of lĕkò soen), aan een breeden kralengordel (bĕtĕng) en aan haar halssnoer (oelĕng), dat meestal enkele oude en dure kralen bevat. Over het algemeen zijn de vrouwen goed gebouwd: maar de rok, die op zijde open staat, is oorzaak, dat zij bij het loopen de beenen naar binnen draaien en dus een leelijken gang hebben. Zij houden het meest van een blauw katoenen gevoerde rok, die aan de randen met loovertjes (kilap) is versierd. Bij bijzondere gelegenheden dragen vrouwen van goede geboorte ook wel een versierde rok: taà kalong geheeten. Onder het werk wordt de rok opgeslagen.

Het lange en dikke haar wordt door een rotanhoofdband op zeer eenvoudige wijze bijeengehouden. Bij het baden wordt het vaak meege-wasschen en daarna uitgewrongen.

De vrouwen dragen ook jasjes (sapei), maar zonder mouwen.

Eene zeer onaangename karaktertrek, die vrijwel allen Kĕnja eigen is, is de lust om te bedelen, door hen zelf njat of kĕnjat genaamd. Een rustig verblijf in eene kampong wordt daardoor vrijwel onmogelijk gemaakt, want de bevolking laat iemand nooit met rust en vraagt letterlijk alles wat men heeft, zonder van ophouden te weten. Meermalen kwamen Kĕnja mij alleen om medicijnen vragen, om te bedelen, niet eens wetende, wat ze eigenlijk wilden vragen: konden zij zelf niets krijgen, dan stuurden zij hunne kinderen, overtuigd als zij waren, dat men een kind niets kan weigeren. De Kĕnja zien absoluut niet in, dat het voortdurende bedelen op anderen een onaangename indruk moet maken; zij vinden het blijkbaar heel gewoon, dat men een ander laat mededeelen, wanneer men iets over heeft en de hoofden doen in het bedelen voor hunne onderdanen volstrekt niet onder.

Fauna en flora.

Er bestaan gegronde redenen om aan te nemen, dat Borneo vroeger een deel heeft uitgemaakt van het vasteland van Azië. Met Sumatra en Java ligt het op een onderzeesche bank, waarvan de grens een weinig Oostelijk van het eiland is gelegen en bekend is als de lijn van Wallace. De scheiding van het vasteland zou van tamelijk recenten datum zijn, daarop wijst het voorkomen van groote en kleine Aziatische mammalia: de Rhinoceros borniensis (nauw verwant met Rhinoceros Sumatranus), de olifant, (Elephas Indicus), die in het Apo Kajangebied niet voorkomt, de bantĕng (Bos Sundaicus), door de Kĕnja lĕsiau genoemd, herten en varkens; talrijke exemplaren van het kattengeslacht, de tijgerkat (Felis nebulosa), civetkat (Viverra) en de daaraan verwante Hemigale, Paradoxurus, Arctogale, de kleine zwarte beer (Ursus Malayanus), de Arctictis binturong, beermarter, kitan genaamd, het schubdier (Manis Javanicus), halfapen (Tarsius spectrum, het spookdier, Nycticebus tardigradus), het stekelvarken, (Hystrix crassipinis), verschillende apen, waaronder twee anthropoiden; Hose beschouwt vooral deze laatste (n.l. Hylobates Mülleri, den gibbon en den orang oetan, Simia satyrus) als van bijzondere beteekenis, daar zij niet in staat zijn bredere stroomen te passeeren en dus beschouwd moeten worden als een zeer laat stadium van biologische evolutie.

Het Apo Kajangebied is geheel begroeid met dichte bosschen, waarin veel rotan en bamboe gevonden wordt. Het is bekend, dat Borneo buitengewoon rijk is aan orchideeën waarvan de *Rafflesia* de grootste is, misschien wel de grootste bloem der wereld.

Wat wij in de vorige bladzijden in het kort vermeld hebben, komt natuurlijk later bij de behandeling van speciale onderwerpen nog voldoende ter sprake: alvorens daartoe te kunnen overgaan, moeten wij eerst eenigszins uitvoerig spreken over de algemeene godsdienstige opvattingen der Kënja, omdat toch ons hoofddoel is de bespreking van den godsdienst en de religieuze ceremonieën, in verband met hunne geneeskunde.

Tot nu toe hebben wij den godsdienst en het geheele ceremonieel nog buiten beschouwing gelaten: vele onderwerpen, die wel verdienen nader behandeld te worden zijn zelfs nog in het geheel niet genoemd, andere slechts even aangeduid. In de volgende hoofdstukken zullen wij trachten vollediger te zijn, maar toch op onderwerpen, die reeds door anderen besproken werden, of niet met den godsdienst samenhangen, niet meer terugkomen. Er bestaat zeer weinig voor ons doel bruikbare literatuur over de Kënja: aan reisbeschrijvingen (uitgezonderd het bekende werk van Professor Nieuwenhuis) heeft men voor den godsdienst van zulk een volk weinig, omdat zij in den regel slechts op een kortstondig verblijf betrekking hebben en de gedane waarnemingen dan zelden voldoende betrouwbaar zijn: zelfs bij een langdurig verblijf staat men nog heel vaak voor verrassingen en blijkt het, dat vroegere uitleggingen onjuist of onvolledig waren. Intusschen vormen de in de volgende hoofdstukken verwerkte waarnemingen eene basis voor een verder nauwkeurig onderzoek.